

gendi unam et eandem rem; et praecipue hoc apparet in tempore, quod per se commisceatur operationi intellectus humani componentis et dividendis, ut dicitur in III de Anima.

Et ideo dicendum est, quod non est idem enuntiabile *Socratem sedere, et Socratem sedisse, vel sesurum esse; sed Socratem sedere est idem enuntiabile, quia est eadem vox, et idem modus significandi. Et ideo patet quod idem enuntiabile potest quandoque esse verum, quandoque falsum.*

Unde duo prima concedimus.

Ad tertium dicendum, quod diversitas consignificationis tollit nominis identitatem, in tantum quod obliqui, secundum Philosophum, non sunt nomina; sunt tamen unum nomen non simpliciter, sed in quantum conveniunt in uno ordine declinationis.

ARTICULUS XVIII.

Utrum determinationes theologicas debeant fieri auctoritate vel ratione. — (Contra Gentiles, lib. 1, cap. 2, 8, et 9.)

Circa tertium sic proceditur. Videtur quod magister determinans quaestiones theologicas magis debeat uti auctoritatibus quam rationibus. Quia in qualibet scientia quaestiones optime determinantur per prima principia illius scientiae. Sed prima principia scientiae theologicae sunt articuli fidei, qui nobis per auctoritates innotescunt. Ergo maxime quaestiones theologicae sunt determinandae per auctoritates.

Sed contra est quod dicitur ad Tit. I, 9: *Ut sit potens exhortari in doctrina sana, et contradicentes revincere.* Sed contradicentes melius revincuntur rationibus quam auctoritatibus. Ergo magis oportet determinare quaestiones per rationes quam per auctoritates.

Respondeo dicendum, quod quilibet actus exequendus est secundum quod convenit ad suum finem. Disputatio autem ad duplicem finem potest ordinari. Quaedam enim disputatio ordinatur ad removendum dubitationem an ita sit; et in tali disputatio theologica maxime utendum est auctoritatibus, quas recipiunt illi cum quibus disputatur; puta, si cum Iudaeis disputatur, oportet inducere auctoritates veteris Testamenti: si cum Manichaeis, qui vetus testamentum respuunt; oportet uti solum auctoritatibus novi Testamenti; si autem cum schismaticis, qui recipiunt vetus et novum Testamentum, non autem doctrinam Sanctorum nostrorum, sicut sunt Graeci, oportet cum eis disputare ex auctoritatibus novi vel veteris Testamenti.

et illorum doctorum quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet ad eos convincendos, ad rationes naturales confugere. Quaedam vero disputatio est magistralis in scholis non ad removendum errorem, sed ad instruendum auditores ut inducantur ad intellectum veritatis quam intendit; et tunc oportet rationibus inmiti investigantibus veritatis radicem, et facientibus scire quomodo sit verum quod dicitur: alioquin si nudis auctoritatibus magister quaestionem determinet, certificabitur quidem auditor quod ita est; sed nihil scientiae vel intellectus acquirat, sed vacuum abscedet.

Et per haec patet responsio ad objecta.

QUAESTIO X.

Deinde quaesitum est de rebus pertinentibus ad vim appetitivam: et primo de bonis; secundo de malis. Circa primum quaeruntur duo de martyrio: 1° utrum aliquis absque perfecta caritate possit se ad martyrium offerre; 2° utrum susinere martyrium pro Christo sit in praeecepto.

ARTICULUS XIX.

Utrum aliquis absque perfecta caritate se possit martyrio offerre. — (4, dist. 49, quaest. 5, art. 3, quaest. 2, ad 7; et 22, quaest. 12, art. 4.)

Ad primum sic proceditur. Videtur quod aliquis absque perfecta caritate possit se martyrio offerre. Quia super illud Psalm. cxviii: *Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazium, dicit Glossa, quod minima caritas plus diligit Dei legem, quam millia auri et argenti;* et eadem ratione, quam omnia temporalia. Sed id quod minus diligimus, exponimus pro eo quod magis diligimus. Ergo et omnia temporalia, et etiam propriam vitam, potest exponere pro Christo qui habet minimam caritatem.

Sed contra, si aliquis absque perfecta caritate potest se offerre martyrio, ergo pari ratione poterit martyrium susinere absque caritate perfecta. Sed hoc videtur esse falsum, secundum illud Joan. xv, 13: *Majorem caritatem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Ergo aliquis absque caritate perfecta non potest se ad martyrium offerre.

Respondeo dicendum, quod in operibus virtutum duo sunt attendenda; scilicet id quod fit, et modus faciendi. Contingit autem idem factum quod fit secundum aliquam perfectam virtutem, fieri etiam non solum ab habente parvam virtutem, sed

etiam a non habente virtutem: sicut aliquis non habens justitiam potest facere aliquid opus justum. Sed si attendamus ad modum faciendi; ille qui non habet virtutem, non potest operari sicut ille qui habet: nec ille qui habet parvam, sicut ille qui habet magnam, qui operatur faciliter et prompte et delectabiliter, quod non ita facit ille qui caret virtute, vel qui parvam habet.

Sic ergo dicendum est, quod hoc opus quod est offerre se martyrio, vel etiam martyrium sufferre, potest facere non solum caritas perfecta, sed etiam ille qui caret caritate, secundum illud Apostoli, I ad Corinth. XIII, 3: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Sed caritas perfecta hoc facit prompte et delectabiliter, sicut patet de Laurentio et Vincentio, qui in tormentis hilaritatem ostenderunt. Hoc autem non potest facere caritas imperfecta, vel etiam ille qui caritate caret.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS XX.

Utrum pati martyrium propter Christum sit in praecepto. — (2-2, quaest. 124, art. 1, ad 3, et art. 3, ad 1; et 4, dist. 49, quaest. 5, art. 3, quaest. 2.)

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod pati martyrium propter Christum non sit in praecepto. Minus enim videtur quod homo det sua, quam quod proprium corpus ponat, ut dicit Gregorius in illa Homil. (14 in Evaug.): *Ego sum pastor bonus.* Sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit sub praecepto, sed sub consilio. Ergo etiam exponere corpus suum martyrio non cadit sub praecepto.

Sed contra est quod Augustinus dicit, XIII, de Civit. Dei (cap. IV): *Tunc dictum est homini: Morieris, si peccaveris: nunc dicitur Martyri: Morere, ne pecces.* Sed illud quod oportet nos facere ne peccemus, cadit sub praecepto. Ergo mors martyrum cadit sub praecepto.

Respondeo dicendum, quod aliquid cadit sub praecepto dupliciter: uno modo absolute; alio modo secundum animi praeparationem. Quia enim praeceptum importat rationem debiti, illud absolute cadit sub praecepto quod est debitum propter aliquid praexistens; sicut praeceptum de honoratione parentum, vel de amando Deum. Sed quandoque contingit, quod id quod facit aliquid esse debitum, nondum praecessit, sed potest occurrere. Unde hoc cadit sub praecepto non absolute,

sed secundum praeparationem animi; ita scilicet ut homo habeat animum paratum ad faciendum illud quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente; et hoc modo exponit Augustinus illa Domini praecepta quae ponuntur Matth. V, 39: *Si quis percusserit te in unam maxillam, praebere ei et aliam;* quia scilicet si opus esset, et hoc exigeret, salus aliorum, homo debet esse paratus ad hoc faciendum. Et per hunc modum sustinere martyrium propter Christum, cadit sub praecepto; quia scilicet homo debet habere animum ita paratum ut prius permetteret se occidi quam Christum negaret, vel mortaliter peccaret. Et sic etiam relinquere bona propria cadit sub praecepto; quia debet esse paratus animus Christiani magis sustinere rapinam bonorum suorum, quam Christum negare, vel mortaliter peccare.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

QUAESTIO XI.

Deinde quaesitum est de actibus malis, scilicet de primis motibus; circa quos quaesita sunt duo: 1° utrum primi motus semper sint peccata; 2° utrum in infidelibus sint peccata mortalia.

ARTICULUS XXI.

Utrum primi motus semper sint peccata.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod primus motus semper sit peccatum. Dicit enim Magister, XXI dist., II libri Sententiarum, quod tentatio a carne non potest esse sine peccato. Sed quodcumque est primus motus, est tentatio a carne. Ergo primus motus non potest esse sine peccato.

Sed contra est quod ad Rom. VI, super illud, *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore*, dicit Glossa: *Non prohibet concupiscentiam, quae vitari non potest.* Sed illud quod non potest vitari, non est peccatum. Ergo concupiscentia quae est primus motus, non est peccatum.

Respondeo dicendum, quod motus importat inclinationem quandam ad terminum; quae quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Est autem in homine triplex appetitus. Unus quidem naturalis, secundum quod vis appetitiva pertinet ad animam vegetabilem, sicut et vis digestiva et expulsiva et retentiva. Secundus appetitus est sensualitatis; qui movetur secundum apprehensionem sensus. Tertius appetitus est voluntatis, qui movetur secundum iudicium rationis.

Peccatum quod habet rationem culpae, de quo nunc loquimur, non potest esse nisi in actu voluntario, qui scilicet est aliquo-
liter in potestate peccantis. Actus autem appetitus naturalis non subiacet imperio rationis, sicut nec actus aliarum potenti-
arum vegetabilis animae; et ideo in actu talis appetitus non potest consistere culpa; sicut quod homo esuriat vel siti-
at, absque culpa est: et idem dicendum est in aliis huiusmodi. Sed actus appetitus sensitivi subiacet imperio rationis; quia ratio praeveniens ipsum, potest eum imperare vel etiam impe-
dire: et ideo talis motus potest jam habere rationem culpae: et si sequatur iudicium rationis, poterit etiam esse peccatum mortale, sicut et motus exteriorum membrorum imperati a ra-
tione. Si autem praeveniatur iudicium rationis, est quidem pec-
catum si tendat in aliquid illicitum, quia in potestate hominis fuit ipsum cohibere: est tamen veniale peccatum et levissimum, ut patet per Augustinum, *xxi* de Trinit.; et hoc dicitur primus motus peccati. Motus autem superioris appetitus, id est voluntatis, consequens iudicium rationis, jam potest esse peccatum mortale.

Primum ergo concedimus.

Ad secundum dicendum, quod concupiscentia non potest sic vitari quod nullus concupiscentiae motus surgat; quia dum resistitur uni, insurgit alius; possunt tamen vitari singuli: et ex hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati; licet non habeat rationem perfecti peccati, quod est peccatum mortale.

ARTICULUS XXII.

Utrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. — (1-2, quaest. 80, art. 3, ad 5; et de Malo, quaest. 8, art. 8.)

Circa secundum sic proceditur. 1. Videtur quod primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. Quia, sicut Anselmus dicit in lib. de Gratia et lib. Arbit., eos qui non sunt in Christo Jesu, sequitur damnatio, si sentiunt concupiscentiam, etiamsi non consentiant. Sed sentire concupiscentiam, est habere primum concupiscentiae motum. Ergo infideles, qui non sunt in Christo Jesu, peccant mortaliter secundum primos motus, quia damnatio non debetur nisi peccato mortali.

2. Praeterea, quilibet homo debet habere originalem justitiam, secundum quam concupiscentia reprimebatur. Sed contra hoc debitum est quilibet concupiscentiae motus. Ergo quilibet concupiscentiae motus est peccatum mortale. Omne enim quod est contra debitum, habet peccati mortalis rationem.

Sed contra, quanto est gradus altior, tanto est casus gravior. Sed altior est gradus fidelis quam infidelis. Cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia, multo minus primi motus infidelium.

Respondeo dicendum, quod primus motus, sicut dictum est, est motus sensualitatis praeveniens deliberationem rationis. Eadem autem natura sensualitatis est et rationis in fidelibus et in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis et rationis pertinet quod motus sensualitatis qui est absque deliberatione rationis, non possit esse peccatum mortale: quia peccatum mortale est quod consistit in aversione a Deo, ad quem converti non potest homo nisi per rationem: et per consequens aversio a Deo, quae constituit peccatum mortale, non potest esse nisi in ratione, ut patet per Augustinum, *xxi* de Trinit. Et ideo dicendum est, quod primi motus infidelium non sunt peccata mortalia, sed venialia.

Ad primum ergo dicendum, quod dictum Anselmi dependet ex verbo Apostoli, qui concludit, ad Roman. *viii*, 1, quod *nihil est damnationis his qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant*. Videtur ergo quod his qui non sunt in Christo Jesu, sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulent, motibus carnis consentientibus: alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in Christo Jesu, si sentiant motus carnis, quamvis non consentiant. Quod quidem qualiter sit intelligendum, ex processu Apostoli apparet. Praemisera enim, reparationem gratiae inchoatam esse in his qui sunt in Christo Jesu quantum ad mentem, licet non quantum ad carnem; praemisera enim: *Ego ipse mente quidem servio legi Dei, carne autem legi peccati*, scilicet propter legem fomitis, quae adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi qui sunt in Christo Jesu, viderentur adhuc pristinae damnationi subiacere propter fomitis motus, concludit Apostolus, quod *nihil est damnationis his qui sunt in Christo Jesu, si non secundum carnem ambulant*: quia damnatio originalis peccati soluta est per gratiam Christi, quamvis actu remaneat fomes peccati; damnationem vero actualis peccati non incurrunt, quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus vero manet peccatum originale non solum actu, sed etiam reatu; ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati, non autem ex parte actualis, si concupiscentiam non consentiant. Ex hoc ergo non sequitur quod in infidelibus primus motus inducat damnationem peccati mortalis; sed sequitur quod habeat annexam damnationem originalis peccati.

Ad secundum dicendum, quod debitum originalis justitiae pertinet ad ipsam personam infidelem ratione humanae naturae quam a primo parente traxit, cui collata est originalis justitia; et ideo id quod pertinet ad defectum originalis justitiae, per-

tinet ad peccatum naturae, scilicet ad peccatum originale; non autem ad peccatum actuale, quale est peccatum mortale.

QUAESTIO XII.

Quaestio est, utrum pueri non exercitati in praeceptis, sint recipiendi vel obligandi voto vel juramento, vel beneficiis alicuius in ingressum religionis.

ARTICULUS XXIII.

Utrum pueri non exercitati in praeceptis debeant recipi in religione. — (2-2, quaest. 189, art. 1, et quaest. 100, art. 3, ad 4.)

Et videtur quod non. Perfectio enim consiliorum, ad quam ordinantur religiones, a Christo exordium sumpsit. Sed Christus primo consilium perfectionis dedit adolescenti qui praecepta servaverat, ut patet Matth. xix. Ergo soli illi qui sunt exercitati in praeceptis, sunt ad religionem obligandi, vel recipiendi.

2. Praeterea, Gregorius dicit super Ezech.: *Nemo repente fit summus; sed in bona conversatione a minimis quis inchoat, ut ad magna perveniat.* Sed magna sunt consilia quae pertinent ad perfectionem vitae; minora autem sunt praecepta, quae pertinent ad omnem justitiam. Ergo prius debent pueri exercitari in praeceptis, quam ad consilia inducantur.

3. Praeterea, Exod. xxi, 33, dicitur: *Si quis aperuerit cisternam... decideritque bos vel asinus in eam, dominus cisternae reddet pretium jumentorum.* Sed ille qui aliquem puerum nondum in praeceptis exercitatum ad religionem inducit, quodammodo aperit ei cisternam; quia plerique tales religionem ingredienti egreduntur, et in desperationem incidunt, quasi in quamdam spirituale cisternam. Ergo videtur quod ille qui cum inducit, hoc ei imputetur ad peccatum.

4. Praeterea, illud quod est expediens communi utilitati, non est tollendum. Sed expedit communi utilitati quod homines propria libertate utantur ad bonum faciendum. Ergo non est aliquibus auferenda talis libertas per obligationem voti vel juramenti.

5. Praeterea, beatus Benedictus monachorum institutor almficus in sua regula statuit, quod venientibus ad religionem non sit facilis praebendus ingressus, sed probandum sit an spiritus a Deo sit. Ergo multo minus sunt aliqui muneribus vel beneficiis alicuius.

6. Praeterea, Gregorius dicit, et habetur in Decretis, distinet. XLVIII: *Scimus quod adificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi naticitatis suae humore siccentur; ne si ante pondera quam solidentur accipiant, cunctam simul ad terram fabricam deponant.* Sed pueri qui nondum sunt exercitati in praeceptis, sunt quasi parietes nondum desiccati. Ergo non sunt eis imponenda tigna, id est gravia religionis instituta.

7. Praeterea, status religionis est status poenitentiae. Sed pueri excipiuntur ab omni poenitentiae coercionem, ut habetur in Decretis de poenitentia, distinct. iv. Ergo non sunt ad religionem inducendi.

8. Praeterea, sicut dicitur xx, quaest. 3, *quod quis non optat nec eligit, profecto non diligit; quod autem non diligit, facile contemnit.* Sed pueri antequam sint exercitati, non habent firmam electionem. Ergo nec firmam dilectionem; facile ergo religionem contemnent, si in tali aetate ad religionem inducantur.

9. Praeterea, Prov. xiii, 2: *Substantia festinata minuetur.* Sed videtur esse nimia festinantia quod aliquis ad consilia conuolet nondum in praeceptis exercitatus. Ergo videtur quod bonorum spiritualium substantia de facili minuat; ergo non sunt ad religionem inducendi.

10. Praeterea, non minor cura est adhibenda in ingressu religionis quam in susceptione ordinis. Sed in ordinibus prohibentur ad majores accedere qui minores non acceperunt. Ergo etiam nec debet aliquis ad observantiam consiliorum religionis transire, nisi prius praeceptis observatis.

11. Praeterea, duo sunt homini necessaria: scilicet intelligere verum, et operari bonum. Sed intelligendo verum stultus reputaretur qui prius ad difficiliora se transferret quam leviora intelligeret. Ergo stultum est in operatione boni, quod aliquis prius transeat ad consilia, quam in praeceptis exercitetur.

12. Praeterea, cuilibet in religione existenti convenit curam agere aliorum, vel saltem sui ipsius. Sed in his qui eliguntur ad aliquam curam ecclesiasticam, oportet eligere meliorem. Ergo oportet eos qui ad religionem assumuntur, eligere meliores. Hi autem sunt qui sunt exercitati in praeceptis. Ergo tales sunt ad religionem inducendi.

13. Praeterea, illud quod est in se bonum, si ex eo sumatur peccati occasio, est abijciendum; sicut serpens aeneus quem Moyses fecerat ex mandato Domini ad sanandum filios Israel, ut habetur Num. xxi, Ezechias combussit, quia ex eo sumebatur idololatriae occasio: similiter etiam quamvis benedictio sit secundum se bona, tamen reprehenditur, si minor praesente majore benedicit. Cum ergo aliqui in exercitati in praeceptis sumant occasionem peccati ex ingressu religionis, ab ea re-

dentes; quamvis religio sit secundum se bona, tamen videtur quod inexercitatos ad religionem inducere sit vitandum.

14. Praeterea, Gregorius dicit, et habetur in Decretis, distinct. XLVIII: *Casum appetit qui ad summi loci fastigia, postpositis gradibus, per abrupta quaerit ascensum.* Sed procedere ad consilia non observatis praeceptis est postponere gradum. Ergo videtur quod hoc sit casum quaerere; et ita ad hoc non sunt aliqui inducendi.

15. Praeterea, Damascenus dicit in II lib., quod *non est utile incertum existentem et improbatum incorruptione frui, ut non in superbiam incidat, et in laqueum diaboli.* Ergo pari ratione non est utile improbatos et inexpertos in praeceptis ad statum contemplationis assumi, ad quem religio ordinatur.

16. Praeterea, Gregorius dicit in Mor.: *Post Liae amplexus ad Rachelum Jacob perent, quia perfectus quisque ante activae vitae ad fecunditatem jungitur, et post contemplativae ad requiem copulatur.* Sed activa vita consistit in observantia praeceptorum, status autem religionis pertinet ad vitam contemplativam. Ergo non sunt aliqui ad religionem inducendi antequam, sint in praeceptis exercitati.

17. Praeterea, nulla promissio est facienda cujus solutio non est licita. Sed solvere aliquid alicui pro ingressu religionis non est licitum; unde dicitur I, quaest. 2 (cap. *Quam pio*): *Nunquam legimus Deum discipulos, vel eorum ministerio conversos quempiam ad Dei cultum aliquo munere intercentu provocasse.* Ergo non sunt aliqui promissionibus ad religionem alliciendi.

18. Praeterea, nullus qui non est exercitatus in armis, secundum leges est admittendus ad militiam corporalem. Sed religio est status militiae spiritualis. Ergo non sunt aliqui recipiendi ad religionem, nisi prius exercitati in praeceptis quasi in quibusdam spiritualibus armis.

19. Praeterea, qui non potest se obligare ad minus, non potest se obligare ad maius, nisi sit necessarium. Sed puer ante decimum quartum annum non potest se obligare ad matrimonium, quod minus est. Ergo multo minus ad religionem.

20. Praeterea, legitur Marci v, quod Dominus daemonicum curatum non permisit secum intrare navim, quae significat crucem et religionem. Per daemonicum autem curatum signantur homines a peccatis conversi. Ergo non sunt ad religionem accipiendi peccatores statim conversi, antequam in praeceptis exercitentur.

21. Praeterea bonorum operum fructus habere debemus, quando de Aegypto eximus, ut dicit quaedam Glossa Exod. xii. sed exire de Aegypto est exire de mundo religionem intrando. Ergo illi qui volunt religionem intrare, debent prius fructum bonorum operum habere per observantiam praeceptorum.

22. Praeterea, Augustinus dicit, in libr. De sermone Domini in monte, quod omnis praesumptio est coercenda. Sed magna praesumptio videtur esse quod aliquis velit ascendere ad arcem consiliorum, nondum observatis praeceptis. Ergo tales sunt coercendi, et non alliciendi ad religionis ingressum.

23. Praeterea, Augustinus dicit in eodem lib. quod majora majoribus, et minorata minoribus sunt exhibenda. Sed consilia sunt majora. Ergo non sunt pueris inexercitatis exhibenda; et ita pueri nondum exercitati in praeceptis non sunt ad religionem trahendi.

Sed contra est quod dicitur xx, quaest. 2: *Sic in qualibet, et infra: Parentibus sane filios suos ad religionem tradere non amplius quam ultra decimum quartum annum aetatis suae licentia esse poterit. Postea vero aut cum voluntate parentum eorum, aut si suae devotionis sit solitarii votum, erit filius licitum religionis assumere cultum.* Sed post quartumdecimum annum non statim sunt homines in praeceptis exercitati. Ergo possunt religionem ingredi pueri antequam sint in praeceptis exercitati.

Praeterea, majus est quod aliquis assumatur ad regimen sui et aliorum, quam quod recipiatur in religione, in qua sub regimine alterius vivit. Sed Salomon adhuc puer existens, assumptus est ad regnum sui et aliorum; unde dicitur I Paral. xxxix: *Locutus est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum eligit Deus adhuc puerum et tenellum.* Ergo multo magis possunt pueri non exercitati in praeceptis ad religionem recipi vel induci.

Praeterea, illud votum non est illicitum ex quo non redduntur aliqui rei, si solvant. Sed, sicut dicit Ambrosius, *illae quae in puerilibus annis continentiam coverunt, non constituntur reae, si votum easolveant.* Ergo quod aliqui voto adstringantur ad religionem in puerilibus annis, non est illicitum.

Praeterea, nihil est illicitum per quod aliquis a bono non retrahitur. Sed qui provocatur ad meliora non retrahitur a bono. Ergo, cum status religionis sit melior, in quo observantur consilia, quam status vitae saecularis in quo simpliciter observantur praecepta; videtur quod non sit illicitum inducere pueros ad religionem voto vel juramento, aut etiam beneficio, antequam in praeceptis sint exercitati.

Praeterea, xx, quaest. 1 dicitur: *Firma tunc erit virginitatis professio, ex quo adulta jam aetas esse coeperit, et quae solet apta nuptiis deputari.* Sed non statim in hac aetate viri vel mulieres sunt praeceptis exercitati. Ergo antequam aliqui in praeceptis exercitentur, licite possunt religionis astringi voto vel juramento.

Praeterea, si talis obligatio esset illicita, scilicet qua pueri

non exercitati in praeceptis voto vel juramento ad religionem obligantur; aut hoc esset quia est secundum se mala, aut quia est prohibita. Sed non est secundum se mala; quia sic executio sive adimpletio promissionis esset pejor, et perseverantia pessima; cujus contrarium videmus; quia adimplentes ea quae promiserant in puerilibus annis, et in promissis perseverantes, maxime commendantur. Similiter etiam non est illicita talis obligatio quia prohibita. Non enim prohibetur lege veteri; dicitur enim Num. xxx 4: *Mulier si quippiam coegerit, et se constrinxerit juramento in domo patris sui, et in aetate adhuc puellari; si cognoverit pater votum quod pollicita est et juramentum quo obligavit animam suam, et tacerit, voti rea erit: quidquid pollicita est et juravit, opere complebit. Sin autem ut audiverit, contradixerit pater; et vota et juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni; eo quod contradixerit pater.* Similiter etiam non est prohibitum in jure canonico; quia in decreto Leonis Papae haec eadem auctoritas inducitur. Similiter etiam non est prohibitum lego Evangelii, quae maxime inducit homines a recedendo a mundo, et ad sequendum perfectionis opera. Ergo licitum est obligare voto vel juramento pueros nondum exercitatos in praeceptis ad religionem.

Respondeo dicendum, quod hoc quod pro quaestione hic inducitur, dubitationem non habet, nisi quod quidam contentioni studentes veritatem obnubilare conantur. Unde hic locum habent verba quae Augustinus dicit in II de Civit. Dei: *Quantum ille est major et tetrior insipientium morbus animum, quo irrationabiles motus suos etiam post rationem plene redditam, sive nimia caecitate, qua nec aperta cernuntur, sive obstinatissima pernicitate, qua et ea quae cernuntur non feruntur, tanquam ipsam rationem veritatemque defendunt; fit necessitas copiosius dicendi plerumque res claras, velut eas non solum spectantibus intuendas, sed quodammodo tangendo palpantibus offeramus: et tamen quis discipulandi finis erit, si respondendum esse ipsis respondentibus nos existimemus? Nam qui vel non possunt intelligere quod vel tam duri sunt perceritate mentis, ut etiam si intellexerint, non obediunt, respondentes loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani sunt: quorum dicta contraria si toties velimus refellere, quoties omnino fronte statuerunt non cogitare quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant, quam sit infinitum et aeruosum et infructuosum cides.* Erit ergo hic modus cercandus, ut veritas manifeste et quasi palpabiliter ostendatur: etsi qua in contrarium dicta fuerint, quae aliud pondus non habeant, contemnuntur, ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis contrarium dicere voluerit, scribat quod dicit, ut alii intelligentes judicare possint an doceat veritatem.

Primo ergo circa propositam quaestionem, ut singula discutiamus, considerandum est, pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi non esse secundum se malum; immo est expediens et fructuosum: quia illud quod a pueritia assuescimus, semper perfectius et firmitus tenemus, secundum illud Proverb. xxii, 6: *Adolescens juxta viam suam graditur; etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Et ideo Apostoli instituerunt ut pueri etiam infantes ad christianam religionem reciperentur, ut in ea nutriti, firmitus et perfectius ei inhaerent; et hoc est quod Dionysius dicit in ult. cap. eccles. Hierar.: *Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinem ab omni remoti errore, et immundae vitae expertes: hoc divinis nostris ducibus, id est Apostolis, ad mentem venit, et visum est suscipere infantes.* Multo autem magis excedit christiana infidelium vitam, quam vita religionum saecularium; praesertim cum in primitiva Ecclesia omnium Christianorum erat perfectissimus religionis status, secundum illud Act. iv, 32: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una; nec quisquam eorum quae possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia: ad cujus vitae exemplar omnes religiones sunt institutae; et ideo religionum institutores ex eadem causa qua Apostoli, moti sunt ad recipiendum infantes in religionem; ut patet de beato Benedicto, qui, ut in II Dialogorum legitur, recepit nutriendum in religionem Maurum duodennem, et Placidum septemennem.*

Est tamen quaedam differentia circa hoc attendenda. Nam pueri ante annos pubertatis ex naturali jure sunt sub cura parentum, propter hoc quod patiuntur discretionis defectum, secundum quem possunt bene regere se ipsos: et ideo in hac aetate possunt quidem religioni tradi, si a parentibus offerantur; et erit rata traditio, praecipue si, cum ad annos pubertatis pervenerint, ratam habuerint paternam oblationem. Unde Gregorius dicit, (et habetur xx, quaest. 1, *Addidisti*): *Si pater vel mater filium filiamque intra septem menses in infantiae annis sub regulari traderint disciplina, utrum liceat eis, postquam pubertatis impleverunt annos, egressi, et matrimonio copulari, hoc omnino devitamus: quia nefus est ut oblati a parentibus Deo filiis voluntatis frena relaxentur.* Si autem in hac aetate propria sponte se religioni tradiderint, potest hoc per assensum vel dissimulationem parentum ratum esse; unde dicitur xx, quaest. 2: *Si in qualibet minori aetate vel religionis tonsuram vel religioni vestem debitam, in utroque sexu filiis aut unus aut ambo parentes deberint, aut forte vel nolentibus vel nescientibus, scilicet parentibus, a se susceptam, non mox visam in filiis abdicaverint, sed vel coram se vel Episcopo palamque*

in conventu eodem filios talia habere permiserint, ad saecularem reverti habitum filii ipsis quandoque penitus non licebit. Si vero pueri annos pubertatis transcenderint, possunt etiam invitatis parentibus ad religionem transire, nec sunt repellendi, immo magis advocandi: ut enim Gregorius dicit in quadam homilia, *ad citam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in juventute, alius in senectute, alius in decrepita aetate perducitur: et cum in nulla aetate sint repellendi, minus tamen sunt repellendi in pueritia.* Dicit enim Chrysostomus super Matth.: *Quis meruerit appropinquare Christo, si repellitur ab eo simplex infantia? Nam si sancti futuri sunt, quid relatis filios ad patrem venire? Si autem peccatores futuri sunt ut quid sententiam condemnationis profertis, ante quam culpam videatis?* Quam quidem damnationis sententiam proferunt aliqui, cum dicant: Non sunt recipiendi pueri ad religionem, quia exhibent, et peiores efficiunt. Sed quod addunt quidam, quod oportet pueros prius exercitari in praeceptis, et postea transire ad consilia observanda in religione, ex falso intellectu procedit. Arbitrantur enim quod praecepta praeparant viam ad consilia: non est autem sic: immo potius consilia parant viam ad praecepta servanda: quia per consilia removetur homo a rebus saeculi, circa quas occupatus difficile est quod innocentiam servet. Unde Hilarius dicit super Matthaeum: *Grave omnis innocentia subit incrementis operum occupata, rem enim solius famulatus Dei non sine saeculi vitis assequetur.* Et ideo Dominus dicit Matth. xix, quod difficile est qui pecunias habent, intrare in regnum caelorum; quia difficile est quod homo praecepta servet, quibus intratur in regnum, nisi sequens consilia divitias relinquat. Et ideo pueri ad hoc quod innocentiam servare possint in observantia mandatorum, sunt praeparandi, et quodammodo praemuniendi in exercitio consiliorum; nec sunt repellendi, quamvis ineruditi videantur in praeceptis. Dicit enim Origenes super Matthaeum: *Quidam pueritem sermonem habentes, offerunt Salvatori pueros et infantes. Qui autem videntur perfectiores priusquam discant, ad rationem iustitiae reprehendunt eos qui pueros et infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatur discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum. Hoc ergo debemus attendere, ne aestimatione sapientiae excellentiores contemnamus quasi magni pusillos Ecclesiae, prohibentes pueros venire ad Jesum.*

Sed quod ulterius quaeritur, an ante religionis ingressum sint voto vel iuramento ad religionem obligandi, manifeste patet quod sic. Sicut enim in malo quanto voluntas est magis obfirmata ad malum, tanto peior est, sicut in obstinatis patet, et qui ex malitia peccant; ita etiam in bonis tanto voluntas

melior est, quanto est magis firmata et adstricta ad bonum. Cum ergo bonum sit quod pueri ad religionem veniant, multo melius est quod eorum voluntas sit ad hoc firmata, quod fit voto vel iuramento: unde et David dicebat (Psalm. cxviii, 106): *Juravi et statui custodire iudicia iustitiae tuae; et Augustinus dicit in epistola ad Paulinum et Armentarium: Felix necessitas, quae ad meliora compellit.*

Ultimo autem considerandum restat, an sint beneficiis alliciendi. Et si quidem conventionem vel pacto pretium alicui detur, vel quodcumque terrenum beneficium, ut religionem intret; hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia conferat ut auferat impedimenta quibus impeditur a religionis ingressu, vel etiam ut eum nutriet, vel doceri faciat ad hoc quod sit religioni aptus; hoc non est illicitum, sed est laudabile. Similiter et si beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum favorabilem sibi reddat, non intendens gloriam propriam, sed gloriam Dei et proximi salutem, laudabile est, sicut et Apostolus de se ipso dicit, I Cor. x, 33: *Per omnia omnibus placeo.* Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis allicit ad bene agendum. In Ecclesiis etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad Ecclesiae deserviendum; non quod praemium accipiant, sed sunt quaedam secundo allectiva ad serviendum Deo, sicut et Dominus dicit Matth. vi, 33: *Primo quaerite regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia, scilicet necessaria vitae, adficientur vobis.*

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Christus ad consilia invitavit adolescentem in praeceptis exercitatum, ita etiam vocavit Matthaeum publicanum non exercitatum in praeceptis, sed peccatis implicatum: ex quo accipere possumus quod ad consilia observanda in religione advocandi sunt non solum exercitati in praeceptis, sed etiam non exercitati.

Ad secundum dicendum, quod diversitas graduum dupliciter attendi potest. Uno modo in diversis statibus seu conditionibus; et sic non oportet quod qui tendit ad majorem statum vel conditionem, prius exercitetur in minori statu vel conditione; sicut videmus quod illi qui volunt fieri milites, non prius exercitantur in laudicio, sed a pueritia exercentur in militia; similiter qui volunt fieri clerici, non prius exercentur in vita laicali, sed a pueritia instruuntur in vita clericali: et hoc modo qui volunt religiosi fieri, non oportet quod prius exercentur in vita saeculari; sed optimum est eis, si a pueritia exercentur in vita religionis, quia magis poterunt in ea proficere. Unde dicitur Thren. iii, 27: *Bonum est circo cum portaverit iugum Domini ab adolescentia sua.* Alio modo possunt accipi diversi gradus in eodem statu vel conditione; et

hoc modo dicit Gregorius, quod in qualibet bona conversatione incipiendum est a minoribus, ut ad majora perveniatur. Sicut enim milites a rudimentis militiae, et clerici a rudimentis clericaturae; ita etiam et religiosi incipiunt a rudimentis religionis, ut proficiant usque ad summum.

Ad tertium dicendum, quod duplex est occasio; scilicet data et sumpta. Tunc quidem datur aliquis occasionem alicui ruendi, vel in cisternam cadendi, quando facit aliquid vel dicit minus rectum, ex quo datur proximo occasio ruinae; et tunc ruina proximi imputatur danti occasionem. Aliquando autem non est occasio data, sed sumpta; puta, cum aliquis inducit aliquem ad bonum, et ipse ex hoc fit deterior, non est relinquenda monitio bona propter hoc quod ille sumit inde occasionem ruinae; unde et Dominus non dimisit praedicationem veritatis propter scandalum Pharisaeorum, ut habetur Matthaei xv: et Augustinus dicit (in epistola ad Bonifacium et habetur xxiii, quaest. 4, *Ipsa pietas, et infra*), quod si plurimi essent in domo ruitura, et inde saltem unus liberari posset, atque id quia facere conaremur, alii semetipsos praecipitio necarent, doleremus de ceteris, verum de unius saltem salute consolaremur.

Ad quartum dicendum, quod libertas necessitati coactionis opponitur, quae est necessitas absoluta; et talis necessitas est cohibenda. Sed necessitas quae est ex suppositione finis, non opponitur libertati; et talis necessitas expedit uti ad communem utilitatem; alioquin nec pacta promissionibus firmata, nec iuramenta, in rebus humanis fieri deberent. Multo autem magis per huiusmodi expedit homines obligari ad divina, quae sunt meliora.

Ad quintum dicendum, quod difficultas ingressus observationis in religionibus per hoc quod datur intransitibus annus probationis, in quo difficultates religionis experiuntur.

Ad sextum dicendum, quod parieti nondum desiccato non est onus tignorum imponendum, tamen non prohibetur quin sit paries desiccandus. Desiccatur autem paries a pravo humore saecularis affectus per religionem; et ideo contingit quod prius exercerentur aliqui in religione quam eis onus praelationis aut sacerorum ordinum imponatur; et de hoc onere loquitur Gregorius, ut patet per ea quae praecedunt in illo capitulo, et in ii homilia in Ezechielem.

Ad septimum dicendum, quod status religionis, et est status poenitentiae, et est exercitium sive schola perfectionis: unde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter poenitentiam, et recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis, ut perfectius innocentiam conservent.

Ad octavum dicendum, quod si omnino inviti pueri in re-

ligionem inducerentur, timendum esset de casu futuro: sed ex quo propria voluntate se obligant, ac religionem ingrediuntur, non habet locum ratio inducenda.

Ad nonum dicendum, quod sicut magnum et parvum, multum et paucum, secundum Philosophum, dicuntur relative; ita et festinatum, sive velox, et tardum. Nam festinatum, sive velox, est quod in parvo tempore multum movetur. Illa ergo substantia minuitur quae est festinata in respectu ad debitum modum; puta, si aliquis aliquem statum aggressus, statim a principio, contemptis rudimentis illius status, ea quae sunt perfectorum in statu illo, attentare vellet. Non est autem substantia festinata, si exercitium perfectionis, et quasi quaedam scholam, quae est religio, a pueritia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis, ut etiam si a pueritia quis huiusmodi perfectionem aggrediatur, semper habet ubi proficiat: sicut et Augustinus dicit ad Volusianum de doctrina christiana: *Tanta est, inquit, christianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem summo studio, meliore ingenio, conarer addiscere.*

Ad decimum dicendum, quod diversi ordines sunt quasi diversi gradus unius clericalis vitae; et ideo oportet ut a minoribus incipiat qui ad majores tendit. Non autem oportet quod qui tendit ad sacros ordines, exercitetur in his quae pertinent ad inferiorem statum, laicalis scilicet vitae. Et similiter in vita religionis oportet quod a rudimentis ejus incipiat qui religionem ingreditur, ut ad summum apicem religionis pertingere possit; non tamen oportet eum prius esse exercitatum in saeculari vita.

Ad undecimum dicendum, quod in intelligibilibus etiam oportet quod aliquis a minoribus in eadem scientia incipiat, ut ad majora perveniat; non tamen oportet quod quicumque vult addiscere aliquam scientiam majorem, exercitetur in qualibet minori; sicut qui volunt addiscere liberales artes, non oportet quod prius exercerentur in mechanicis; sed solum hoc oportet quando minor scientia parat viam ad majorem. Vita autem saecularis non parat viam ad religionem, sed magis ab ea abducit; unde Gregorius dicit in princ. Moralium: *Cum adhuc me cogeret animus praesenti mundo quasi specie tenuis describere, coeperunt multa ex ejusdem mundi cura succrescere, ut in eorum jam non specie, sed, quod est gravius, mente retinerer.* Et converso autem observantia consiliorum parat viam ad tutius et perfectius praecipua divina observanda, quae necesse est in saeculari vita observari.

Ad duodecimum dicendum, quod ratio illa in multis deficit. Primo quidem, quia ille qui religionem intrat, non ad

hoc eligitur ut sui vel alterius curam gerat magis quam ante; sed magis ut sit sub cura et obedientia alterius. Secundo, quia hoc non conceditur ab omnibus, quod necesse sit eligere meliorem ad regimen praelationis; sed secundum quosdam, sufficit eligere bonum. Tertio, quia si oportet eligere meliorem ad praelationem, non quidem oportet simpliciter meliorem eligere, sed meliorem, id est magis idoneum, ad hoc. Pueri autem etsi non sint meliores simpliciter quam adulti, sunt tamen magis idonei ad hoc ut in religione nutriantur; unde Anselmus in libr. de Similitudinibus comparat eos qui a pueritia nutriuntur in religione, Angelis, alios autem hominibus; quia Angeli a principio, homines processu temporis ad vitam aeternam perveniunt. Quarto, quia ad Episcopatum non eligitur nisi unus; et ideo major necessitas est quod melior assumatur, quam de intrantibus religionem, qui plures accipi possunt.

Ad decimumtertium dicendum, quod non solum illud quod est peccatum, praebet occasionem ruinae, sed etiam illud quod habet speciem mali: unde et Apostolus dicit, I ad Thessal. ult. xxii: *Ab omni specie mala abstinete vos*. Et quia serpens aeneus, etsi secundum se esset bonus ex sui institutione, tamen speciem habebat mali propter similitudinem idololatriae; ideo apud eos qui erant ad idololatriam proni, non erat dimittendus, sed laudabiliter fuit subtractus. Introitus autem religionis nec est secundum se malum, nec habet speciem mali. Benedictio autem, etsi sit de genere suo bona, tamen ad hoc quod sit actus virtutis, exigitur quod sit vestita debitis circumstantiis, ut sit conveniens et personae et loco et tempori. Non est autem conveniens personae, quando minor praesente majore benedicit; quia, sicut dicitur ad Hebraeos vii, 7, *sine ulla contradictione quod minus est, a majore benedicitur*.

Ad decimumquartum dicendum, quod ille qui accedit ad consilia, non quaerit ascensum per abrupta, postpositis gradibus, sed magis resecat quae possunt hominem impedire ab observatione praeceptorum, sicut dictum est.

Ad decimumquintum dicendum, quod, secundum dictum Damasceni, magis esset contrarium concludendum. Ideo enim Deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatem non statim addit, quia hoc non esset eis utile, sed superbiendi occasio. Abundantia enim temporalium et corporalium bonorum est materia superbiae; et ideo utile est homini ad superbiam vitandam, ut ad consilia transeat, temporalium bonorum superabundantiam derelinquens.

Ad decimumsextum dicendum, quod amplexus Rachelis significat quietem contemplationis, ad quam etiam consilia sequentes non statim a principio pervenire possunt, sed post longum exercitium bonorum operum: facilius tamen ad prae-

dictam quietem pervenitur per observantiam consiliorum quam per exercitium mandatorum in vita saeculari.

Ad decimumseptimum dicendum, quod si beneficiis temporalibus aliqui alliciantur ad religionem cum pacto, sicut patet in emptione et venditione, est illicita solutio. Si autem aliquis alicui provideat sine pacto, non est illicita solutio; unde post praemissa verba in eodem capite subjungitur: *Nisi forte de pauperum alimento quis in concione proponat; et iterum subdit: Dum tamen absit pactio, et omnis cesset conventio*.

Ad decimumoctavum dicendum, quod status religionis, quantum ad eos qui in eo profecerit, est spiritualis militia; quantum vero ad eos qui de novo intrant, est quasi cujusdam tyrocinii exercitium: ideo oportet ad majorem profectum quod a principio aliquis hujusmodi exercitium subeat, sicut et de exercitio militiae temporalis Vegetius docet in libro de re militari.

Ad decimumnonum dicendum, quod obligatio perficiens matrimonium corporale non potest fieri ante annos pubertatis; cui obligationi similis est professio quae fit in religione ad perpetuo remanendum in ea: sed ante annos pubertatis potest fieri aliqua sponsio futuri matrimonii, sicut est in sponsalibus; cui assimilatur obligatio quae fit ad religionem.

Ad vigesimum dicendum, quod, sicut Glossa, ibidem exponit, per hoc quod daemoniacus curatus volebat esse in navi cum Christo significatur desiderium eorum qui sunt a peccato mundati, quo cupiunt dissolvi et esse cum Christo, et hoc non statim eis conceditur; sed oportet quod prius in hac vita laborent annuntiando verbum Dei. Unde patet quod non est ad propositum.

Ad vigesimumprimum dicendum, quod quanto aliquis magis exercitatus in bono, ex Aegypto, id est ex saeculo, ad religionem transit, tanto facilius in ea proficere potest: sed quia in saeculari vita imminet multa pericula, quibus hujusmodi exercitium virtutis impeditur, tutius est quod a principio impedimenta dirumpat per observantiam consiliorum.

Ad vigesimumsecundum dicendum, quod difficilius est observare praecepta in vita saeculari, quam in vita religiosa; magna enim virtus requiritur ad hoc quod aliquis in saeculo vivens se immaculatum a vitis saeculi conservet; unde dicitur Ecdi. xxxi, 8: *Beatus dices qui inventus est sine macula*; et postea subditur: *Quis est hic, et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua*. Et ideo majoris praesumptionis esse videtur, si tamen sit praesumptio, quod aliquis in saeculo vivens considerat se immaculatum, quam quod, tantae virtutis se non existimas, ad religionem transeat, ut facilius a peccati macula conservetur; ad modum Zachaei, qui cum statura pusillus esset, ad hoc quod

Christum videret, ascendit arborem sycorum, id est ficum fatuam, per quam religio designatur.

Ad vigesimumtertium dicendum, quod in unoquoque statum maiora sunt attribuenda: et tamen qui ad maiorem statum proficere vult, oportet quod dum minor est, primordia illius status accipiat, secundum illud Eccli. xxv. 5: *Quae in iuventute tua non congregasti, in senectute quomodo metes?* Et ideo ad hoc quod aliquis perveniat ad perfectionem religionis, oportet quod a principio aetatis suae ad huiusmodi assuescat,

ARTICULUS XXIV.

Utrum consilia ordinentur ad praecepta. (Art. 92, corp. et art. 2; et 22, quaest. 689.)

Secundo quaeritur, utrum consilia ordinentur ad praecepta; et videtur quod non. Illud enim ad quod ordinatur aliud, posterius est; quia finis est prior in intentione, et posterior in executione. Sed observationem praeceptorum constat esse priorem in executione quam impletionem consiliorum; ut patet Matth. xix, de adolescente qui dixerat se servasse legis praecepta a iuventute sua, cui datur consilium perfectionis. Ergo videtur quod consilia non ordinentur ad praecepta sicut ad finem, sed potius e converso.

2. Praeterea, finis est perfectior his quae sunt ad finem. Sed consilia sunt perfectiora praeceptis, quia consilia pertinent ad perfectionis statum praecepta autem pertinent ad communem iustitiam; unde et consilia praeceptis superadduntur, ut patet per hoc quod Matth. xviii, 21 (Luc. xix. 22), Dominus dicit adolescenti, qui praecepta servaverat: *Adhuc unum tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus.* Ergo consilia non ordinantur ad praecepta, sed potius e converso.

3. Praeterea, secundum Philosophum in II Physic. (text. com. 89), sicut se habent principia ad conclusiones, ita se habent fines ad ea quae sunt ad finem. Sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones, quod positus principiis ponuntur conclusiones, non autem e converso; quia contingit ex falso syllogizare verum. Ergo talis est habitudo finium ad ea quae sunt ad fines. Sed positus praeceptis non ponuntur consilia; multi enim observant praecepta qui non observant consilia. Ergo consilia non ordinantur ad praecepta sicut ad finem.

4. Praeterea, Augustinus dicit in lib. de sancta Virginitate: *Mirabiliter decipiunt qui propter praesens saeculum virginitatem esse solum observandam sentiunt.* Sed observatio praeceptorum

pertinet ad praesens saeculum. Ergo consilium virginitatis non est implendum propter praecepta; et eadem ratio est de aliis consiliis.

5. Praeterea, praecepta pertinere videntur ad vitam activam; consilia autem ad vitam contemplativam. Unde Matth. xix, ubi enumerantur praecepta legis, dicit Glossa: *Ecce vita activa.* Ubi autem postea subditur: *Si vis perfectus esse*, etc. dicit, *Ecce vita contemplativa.* Sed vita activa ordinatur ad contemplativam, et non e contrario. Ergo praecepta ordinantur ad consilia, et non e converso.

6. Praeterea, Dominus bis miraculose legitur turbas refecisse; primo quidem quando satiavit quinque millia hominum ex quinque panibus et duobus piscibus, ut legitur Matth. xiv; secundo quando de septem panibus et duobus piscibus satiavit quatuor millia hominum, ut habetur Matth. xvi; et sic dicit Glossa, Matth. xiv: *Quinque millia pro quinque sensibus corporis ita sunt qui in saeculari habitu exterioribus recte uti noverint; hi quinque panibus, id est legalibus praeceptis, adhuc necesse est ut instruantur. Nam qui mundo integre renuntiant, quatuor millia sunt, et septem panibus, id est evangelicae perfectioni, sunt similes, et spirituali gratia reficiuntur.* Sed primo pavit Dominus quinque millia hominum ex quinque panibus quam quatuor millia ex septem. Ergo praecepta sunt praevia consiliis, et non e converso.

7. Praeterea, dispositiones praecedunt perfectionem, et ordinantur ad ipsam. Sed praecepta sunt dispositiones ad consilia; dicit enim Glossa Hieronymi in principio Marci: *Quatuor sunt qualitates, de quibus sancta Evangelia contineantur; praecepta, mandata, testimonia, exempla: in praeceptis iustitia, in mandatis caritas, in testimoniis fides, in exemplis perfectio;* ad quam pertinent consilia, et non e converso.

8. Praeterea, primo non est aliquid prius. Sed, sicut dicit quaedam Glossa super Psalm., *caritas primo movet pedem ad reditum vitae.* De actu autem caritatis dantur praecepta. Ergo nihil est prius in vita spirituali quam praecepta; non ergo consilia ordinantur ad praecepta, sed potius e converso.

9. Praeterea: super illud Psalm. cxxx: *Sicut ablactatus super matrem suam*, etc., dicit Glossa: *Sicut quinque tempora notantur in procreatione carnali, ita et in spirituali. Primum ergo tempus est conceptionis, secundum est in utero alitionis, tertium emissionis, quartum portationis et lactationis, quantum ablactationis; ita et in utero matris Ecclesiae, primo concipimur, dum fidei rudimentis instruiamur; inde quasi in utero alimur in iisdem primordiis proficentes; deinde manibus Ecclesiae portamur et lacte nutrimur, donec iam grandisculi a lacte matris accedamus ad mensam patris.* Et postea subditur: *Multi vero*

hunc ordinem percreverunt, ut haeretici et schismatici se ante tempus a lacte separantes, unde extinguuntur. Sed separari a lacte est, facilioribus dimissis, ad difficiliora transire. Cum ergo consilia sint difficiliora quam praecepta, videtur quod periculo extinctionis se exponant qui ad consilia accedunt, nisi prius educati in praeceptis; praecepta ergo ordinantur ad consilia, et non e converso.

10. Praeterea, Gregorius dicit super Ezech.: *Quod est ex praecepto bonum facere, inchoandum est.* Sed id quod est incipientium, ordinatur ad id quod perfectionis est, et non e converso. Ergo praecepta ordinantur ad consilia, et non e converso.

11. Praeterea virtus imitatur naturam. Sed natura operatur prius in corpore animalis ea quae pertinent ad esse, sicut membra principalia, quam ea quae sunt de bene esse. Ergo in progressu virtutis priora sunt praecepta, quae sunt de esse virtutis, quam consilia, quae sunt de bene esse ipsius; et sic idem quod prius.

12. Praeterea, sicut est ordo in addiscendo, ita etiam in operando. Sed in addiscendo oportet incipere a facilioribus, ut ad difficiliora perveniatur. Ergo in operando oportet prius implere praecepta, quae sunt faciliora, et sic transire ad consilia.

13. Praeterea, Matth. v, dicitur in Glossa quod *sermo divinus est nobis via qua currimus.* Sed sermo divinus praedinat praecepta consilii, ut patet Matth. v; ubi primo ponitur id quod praeceptum est antiquis; et postea superadditur a Domino id quod perfectionis est. Ergo videtur quod observantia praeceptorum sit praedinandam observationi consiliorum.

14. Praeterea illud quod est minimum in aliquo genere, ordinatur ad id quod est maximum in genere illo. Sed nihil est minus in vita christiana quam observantia praeceptorum, nihil autem majus quam observantia consiliorum. Ergo praecepta ordinantur ad consilia.

15. Praeterea, Hieronymus dicit super Matth.: *Qui praecepta legis implere negligit, perfectiora implere non potest.* Ergo oportet quod prius aliqui implerent praecepta, quam consilia.

16. Praeterea, prius est a quo non convertitur consequentia essendi. Sed a praeceptis non convertitur consequentia essendi ad consilia: non enim sequitur, si aliquis servat praecepta, quod servet consilia. Ergo observatio praeceptorum naturaliter praecedit, et ordinatur ad observantiam consiliorum.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Enchir.: *Quaecumque mandat Deus, ex quibus unum est, Non moechaberis: et quaecumque non jubentur, sed spirituali consilio monentur, ea quibus unum est, Bonum est homini mulierem non tangere; tunc recte fiunt cum referuntur ad diligendum Deum, et proxi-*

um propter Deum. Sed haec duo cadunt sub praecepto, ut patet Matth. xxii. Ergo consilia ordinantur ad praecepta.

Praeterea, illud quod est electionis, ordinatur ad id quod est necessitatis; quia electio est eorum quae sunt ad finem. Sed consilia sunt electionis, praecepta autem necessitatis. Ergo consilia ordinantur ad praecepta.

Praeterea, illud per quod aliquid plenius perficitur, ordinatur ad illud. Sed per consilia plenius et tutius conservantur praecepta. Ergo consilia ordinantur ad praecepta.

Respondeo dicendum, quod praecepta dantur de actibus virtutum. Duplex autem est virtutis actus, scilicet interior et exterior; et uterque actus sub legis praecepto cadit; unde Augustinus dicit contra Faustum: *quia Judaei non intelligebant homicidium nisi per interemptionem corporis humani, aperuit Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari.* Similiter etiam tantummodo corporalem cum femina illicitam cohabitationem vocari moechiam, quae erat in lege prohibita; sed Dominus demonstravit etiam interierem concupiscentiam ad hoc pertinere. Unde manifestum est quod etiam interiores actus virtutum sub praecepto cadunt. Consilia ergo ordinantur ad praecepta et secundum quod sunt de interioribus virtutum actibus, et secundum quod sunt de exterioribus actibus; sed diversimode. Nam ad interiores actus virtutum ordinantur sicut in finem. Omnes enim interiores actus virtutum moralium pertinent ad mentis puritatem; ut scilicet mens hominis a passionibus inordinatis et ab exteriorum rerum cupiditate sit libera: et ulterius omnes virtutes, tam morales quam theologicae ordinantur ad dilectionem Dei et proximi et ad haec duo omnia consilia ordinantur sicut ad finem; scilicet ad caritatem Dei et proximi, et ad mentis puritatem; unde dicitur in collationibus Patrum: *Quidquid nos ad virtutem cordis potest dirigere, tota virtute sectandum est: quidquid autem ab hac retrahit, ut perniciosum et citum decitandum est. Pro hac enim universa agimus atque toleramus: pro hac, patria, parentes, dignitates, divitiae, deiciae mundi laetitia et voluptas universa contemnitur, ut scilicet puritas cordis perpetua retineatur; et postea subdit: Pro hac jejuniarum inedium, vigiliis, labores, corporis nuditatem, lectionem, ceterasque virtutes debere nos suscipere noverimus, ut per illas ab universis passionibus nocivis illaevum praeparare cor nostrum, et servare possimus, et ad perfectionem caritatis istis gradibus intendendo conscendere.* Et hoc idem Augustinus dicit de moribus Ecclesiae: *Non rejiciendis, inquit, generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscentiae permandatae, et dilectioni fratrum retinendae invigilat omnis intentio; et ibidem dicitur: Caritas praecipue custoditur, si caritati virtus, caritati sermo, caritati habitus,*

caritati vultus aptatur. Unde et Apostolus, I ad Corinth. vii, virginitatis consilium ad hoc ordinandum docet, ut mulier inupta cogitet quae sunt Dei, quomodo placeat Deo; et Dominus Matth. xix, paupertatis consilium ad hoc ordinat ut homo Deum sequatur; quod fit per recitandam et puritatem interioris effectus.

Sic ergo consilia ordinantur sicut in finem ad praecepta, secundum quod sunt de interioribus actibus virtutum; sed secundum quod sunt de actibus exterioribus, puta: *Non occides, Non furtum facies, etc.*, ordinantur consilia ad praecepta non sicut ad finem. Non enim propter hoc homo virginitatem servat ut ab adulterio absteat; neque hoc fine aliquis suis abrenuntiat ut non furetur aliena; cum exteriora opera consiliorum sint majora quam exteriora opera praeceptorum; ordinantur tamen ad ea in quantum faciunt ea tutius et firmitus conservari: qui enim sua dimittit, multo magis abstinet a rapiendis alienis; unde et Augustinus dicit in xix lib. contra Faustum: *Omnia ex Hebraeorum lege commemorata Dominus commendavit, ut quidquid ex persona sua insuper loqueretur, vel ad expositionem commendandam valeret, si quid illa obscurum posuisset: vel ad tutius conservandum quod illa voluisset; et in libro de Sermone Domini in monte dicit, quod dum fiunt illa quae adduntur ad perfectionem, multo magis fiunt illa quae praemissa sunt ad inchoationem.*

Sic ergo patet quod consilia ordinantur sicut ad finem ad praecepta, prout sunt de interioribus actibus virtutum; sed ad praecepta, secundum quod sunt de exterioribus actibus, ordinantur consilia ad hoc quod tutius et firmitus conserventur per modum removentis prohibens: et primum horum est causa secundi: firma enim exteriorum actuum observatio causatur ex interiori affectione mentis bene dispositae.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quosdam dives ille mentitus est, dicens se praecepta observasse, et praecipue quantum ad unum praeceptum quod ibidem commemoratur, pertinens ad interiorem actum, scilicet: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Unde Origenes dicit super Matthaem: *Scriptum est in Evangelio secundum Hebraeos, quod cum Dominus dixisset ei, Vade, et vende omnia quae habes, coepit dives scalpere caput suum, et non placuit ei. Et dixit ad eum Dominus: Quomodo dicis: Feci legem et Prophetas? Scriptum est enim in lege: Diliges proximum tuum sicut te ipsum: et ecce multi fratres tui filii Abrahae amici sunt stercore, morientes praefame, et domus tua plena est multis bonis, et non egreditur ex ea omnino aliquid ad eos. Impossibile enim est implere praedictum mandatum, et esse divitem, et maxime habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hieronymum, qui*

dicit super Matth. *Mentitur adolescens. Si enim quod positum est in mandatis, Diliges proximum tuum sicut te ipsum, opere complexset, quomodo postea audiens: Vende omnia quae habes et da pauperibus: tristis abisset? Sed quia Chrysostomus et alii expositores dicunt, adolescentem illum non fuisse mentitum, utrumque salvari potest. Nam hoc praeceptum: Diliges proximum tuum sicut te ipsum, dupliciter potest observari. Uno modo imperfecte, ut scilicet aliquid non faciat contra proximum quod non vult sibi fieri, et ut sine detrimento proximo subveniat. Alio modo, ut scilicet ad subveniendum necessitatibus proximorum corporalibus ita se habeat sicut ad subveniendum necessitatibus propriis: hoc enim modo non implet hoc praeceptum qui, cum multas divitias habeat, sibi eas reservat, permittens proximo egere. Consilia autem ad hoc ordinantur ut praecepta perfectius custodiantur: et ideo Dominus, observanti praecepta imperfecte, superaddit consilia, per quae praecepta perfectius observentur.*

Ad secundum dicendum, quod perfectio vitae in praecipuis, secundum quod sunt de interioribus virtutum actibus, consistit essentialiter: nam caritas est *vinculum perfectionis*, sicut Apostolus dicit ad Coloss. iii, 14; et ideo, cum Dominus praecepta caritatis posuisset Matthaei v, 48, subjungit: *Estote ergo perfecti.* Sed in consiliis, quae sunt de quibusdam exterioribus actibus, consistit perfectio instrumentaliter; quia scilicet hujusmodi consilia sunt quasi quaedam instrumenta per quae facilius ad perfectionem pervenitur. Unde in collationibus Patrum dicitur: *Jejunia, vigiliae, meditatio Scripturarum, nuditas, ac privatio omnium facultatum, non perfectio sed perfectionis instrumenta sunt; quia non in ipsis consistit disciplina illius finis, sed per illa pervenitur ad finem.* Et Augustinus dicit in lib. de perfectione Justitiae: *Sic audiamus praecepta perfectionis, ne currere negligamus ad perfectionem caritatis.* Et Hieronymus super Matthaem dicit (exponens illud. *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*): *Quia, inquit, non sufficit tantum relinquere, jungit quod perfectum est: Et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? quasi diceret. Fecimus quod jussisti: quid ergo dabis praemii? Praecepta ergo imperfecte observata pertinent ad communem justitiam; sed perfectio vitae consistit in ipsa plena observantia praeceptorum.*

Ad tertium dicendum, quod aliquid ad finem ordinatur dupliciter: uno modo ut necessarium ad finem, sine quo finis esse non potest, sicut cibus ad vitam corporis conservandam; alio modo sicut necessarium ad finem, sine quo ad finem non ita bene perveniri potest; sicut equus ordinatur ad iter, non quia sine equo aliquis ire non possit, sed quia in equo melius vadit. Similiter et consilia ordinantur ad praecepta, non quia sine con-

siliis praecepta observari non possint et quantum ad interiores actus et quantum ad exteriores: nam Abraham, qui et conjugio et divitiis utebatur, fuit coram Deo perfectus, secundum illud Gen. xvii, 1: *Ambula coram me, et esto perfectus*; sed quia per consilia facilius et expeditius ad perfectam praeceptorum observantiam pervenitur.

Ad quartum dicendum, quod Augustinus in verbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant virginitatem esse necessariam solum ad cendum tribulatione corporis, quae in matrimonio sustinetur. Observatio autem praeceptorum etsi in hoc saeculo fiat, non tamen pertinet ad hoc saeculum, sed futuro saeculo conjungit.

Ad quintum dicendum, quod praecepta pertinent et ad activam et contemplativam vitam; consilia vero sunt instrumenta contemplativae vitae. Sed ibi praecessit mentio de praeceptis ordinantibus ad proximum, quae pertinent ad vitam activam.

Ad sextum dicendum, quod etiam in ipso exercitio praeceptorum contingit inveniri differentiam perfectionis. Unde non potest dici quod numerus quinque millium pertineat ad praecepta, et numerus quatuor millium ad consilia; sed primum pertinet ad imperfectam observantiam praeceptorum, qualis etiam in saeculari vita interdum habetur; secundum vero pertinet ad perfectam observantiam praeceptorum, ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primo Dominus parit quinque millia quam quatuor millia oportet quod aliquis prius exerceatur in vita saeculari quam transeat ad religionem; quia etiam religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem assequendam se exercitant; sicut et intrantes scholas logicae, non statim efficiuntur logici, sed ad hoc se exercitant; unde et religio quaedam perfectionis schola est.

Ad septimum dicendum, quod exempla quae traduntur in Evangelio, sunt exempla Christi, quae pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectam observantiam praeceptorum: unde et ibidem subdit exempla, ut hic: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* (Matth. xi. 29).

Ad octavum dicendum, quod caritas habet multos gradus: nam primo est caritas incipiens, et postea proficiens, et ultimo perfecta: unde caritas in spirituali vita est principium et finis.

Ad nonum dicendum, quod observantia consiliorum est difficilior quam observatio praeceptorum quantum ad exteriores actus; tamen observatio praeceptorum perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilior. Difficilior enim est deponere animi cupiditates quam possessiones; et tamen difficilior est observare exteriores actus praeceptorum sine consiliis quam cum consiliis, sicut ex praemissis patet.

Ad decimum dicendum, quod incipientes sunt in ordine

instrumentorum ab aliis: et ideo praecepto moventur ad aliquid faciendum tam in vita saeculari quam in religione; sed quando jam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex se ipsis, non solum consilia, sed etiam praecepta.

Ad undecimum dicendum, quod, sicut dictum est, caritas et est principium spiritualis vitae, et finis; et ideo et ipsa praecedit inchoata, tamquam de esse existens spiritualis vitae, et ipsa sequitur tamquam pertiniens ad perfectum esse spiritualis vitae; et tamen ea quae sunt de bene esse, ordinantur ad conservationem eorum quae sunt de esse rei.

Ad duodecimum est dicendum, quod etiam in disciplinis prius addiscuntur ea per quae alia perfectius intelliguntur, quamvis illa facilius sit intelligere vel habere secundum communem modum, sicut facilius est scire argumentari eo modo quo etiam idiotae utuntur dialectica quadam, quam scire regulas logicae; et tamen primo addiscuntur regulae logicae ad hoc quod aliquis perfectius argumentari valeat quam communiter idiotae argumentantur. Et similiter facilius est observare praecepta secundum imperfectum modum quam observare consilia; et tamen qui tendunt ad perfectam praeceptorum observationem, oportet quod incipiant a consiliis sicut a quibusdam instrumentis.

Ad decimumtertium est dicendum, quod illa quae ibi Dominus superaddit, non sunt consilia, sed praecepta; ut patet ex ipsis verbis Domini quae ibi ponuntur, tum etiam ex expositione Augustini in libro de sermone Domini in monte.

Ad decimumquartum, dicendum quod observantia praeceptorum secundum imperfectum modum est minimum in vita spirituali; sed est maximum, si observantur recte.

Ad decimumquintum dicendum est, quod perfectiora Evangelii non solum sunt consilia, sed etiam praecepta, ut ex dictis patet.

Ad decimumsextum est dicendum, quod illud a quo non convertitur consequentia essendi, etsi sit prius natura quodammodo, non tamen oportet quod semper sit prius tempore; non enim in Angelis vivere praecedit intelligere, quamvis non omne vivens sit intelligens; quia statim a principio Angeli vitam perfectam habent; quae est intellectualis. Et similiter qui volunt plenus praecepta custodire, statim a principio consilia assumere debent; licet non omnes observantes praecepta, observent consilia.